

Vlaamse Juristenvereniging

Deze bijdrage werd door de Vlaamse Juristenvereniging geselecteerd en valt buiten de redactionele verantwoordelijkheid van het Rechtskundig Weekblad

Kent het nieuwe gerechtsgebouw architectendwang?

De lectuur van het Justitieplan van minister Geens bracht bij meer dan één lezer een gevoel van herkenning teweeg. Een aantal gedachten die gedurende het jongste decennium in de juridische wereld waren opgeborend en konden rekenen op een steeds ruimer draagvlak, worden in dit plan verwoord tot concrete beleidssuggesties, en zullen straks ongetwijfeld in de mal van het legistische werk worden gedwongen.

Ook bij de *Vlaamse Juristenvereniging* leeft een gevoel van herkenning. Meer dan één idee in het Justitieplan kwam ook reeds ter sprake in de reflectie die onze vereniging de jongste jaren heeft gevoerd over de weg die recht en het gerecht in Vlaanderen dienen te volgen om uit de impasse te komen. Zonder exhaustief te zijn, kan hier worden herinnerd aan een drietal themata.

Het contraproductieve karakter van de assisenprocedure wordt ruim aanvaard en enkel de weerstand van een bepaalde publieke opinie en een bepaalde pers staan een regelrechte afschaffing van dit relict van 1830 nog in de weg. Het is trouwens verbazingwekkend dat alom wordt aanvaard dat het Wetboek van Strafvordering op de schop moet, omdat het dateert uit de dagen van Napoleon, maar hetzelfde argument nooit van het schap wordt gehaald om aan te tonen dat ook het hof van assisen zijn beste tijd heeft gehad. Ook in het Justitieplan wordt (nog) niet gekozen voor een klaar en duidelijk afscheid van assisen, maar het is verheugend dat hieromtrent verder wordt gegaan dan de installatie van nog maar eens een reflectiecommissie over dit onderwerp.

Ook de herwaardering van de eerste aanleg en, parallel, de beperking van de procedure in hoger beroep in burgerlijke zaken, is een thema dat de *Vlaamse Juristenvereniging* na aan het hart ligt. Dat vele externe waarnemers, ook wel rechtzoekenden genoemd, de vaste overtuiging zijn toegedaan dat een procedure in eerste aanleg hoogstens het statuut van kostuumrepetitie van de echte procedure

verdient, is ronduit pijnlijk. Dat sommige professionelen van het recht die opvatting delen, of minstens bijdragen tot de verspreiding ervan, is bijzonder problematisch. De fundamentele beperking van de devolutive werking van het hoger beroep, zoals voorgesteld door de Minister, is zeker niet zonder ongewenste nevenwerkingen, maar kan worden beschouwd als een stap in de goede richting.

De laatste stap is het echter onder geen beding. Terwijl de inperking van de devolutive werking ongetwijfeld een hinderpaal is voor louter dilatoire rechtsmiddelen, geldt dit veel minder voor de inzet van rechtsmiddelen die uitsluitend is ingegeven door koppigheid dan wel geïnspireerd door het nobele voorbeeld van Don Quijote. Een aan het continentale recht aangepast equivalent van de *leave for appeal* uit de *common law* lijkt op dat vlak betere perspectieven te bieden.

Nogal wat negatieve reacties op het Justitieplan betroffen de ministeriële voorstellen om deze of gene maatschappelijk onwenselijke gedraging niet langer door middel van het strafrecht aan te pakken. Het was erg jammer dat de aandacht daarbij nogal eenzijdig uitging naar de opsomming van de voor depenalisering vatbare misdrijven, waardoor het zicht op de bomen ons belette naar het bos te kijken. De achterliggende gedachte is zonder meer correct: als het om de sturende werking van het recht gaat, zijn we de creativiteit verloren om ons die nog voor te stellen buiten de strikte context van geldboete en gevangenisstraf.

De reacties op dit onderdeel van het Justitieplan bewijzen dan ook tegelijkertijd de juistheid van de onderliggende intuïtie van de Minister en zijn team, en de kracht van de obstakels die de verwezenlijking van een en ander op de helling dreigen te zetten. Fijnmaziger denken dan we gewend zijn geraakt, is durven een comfortzone te verlaten. En tegelijkertijd vereist creatief denken ook discipline: discipline die ons eraan herinnert dat het traditionele strafrecht niet zomaar is ontstaan, maar ook verband houdt met waarborgen voor wie betrokken is in een procedure. De angst om het kind met het badwater weg te gooien,

mag ons echter niet beletten na te denken over een verbeterde juridische hygiëne en er ook aan te werken.

Wie enigszins vertrouwd is met ons bouwrecht, weet dat er zoiets bestaat als architectendwang: een gebouw van enige omvang kan niet worden opgericht zonder medewerking van de architect, en dit zowel op het vlak van de planning als bij het toezicht op de uitvoering. De bouw van een nieuw huis van het recht mag geen uitzondering zijn op deze regel, ook al gaat het om een louter conceptueel gebouw.

Laat er echter geen misvatting over bestaan: de taak van planning en toezicht is een collectieve taak. Hoewel de sturende rol van de Minister niet ter discussie staat, rust op dit terrein een verantwoordelijkheid op elke jurist. Indien de juristen als beroepsgroep deze uitdaging willen aangaan en zinvol willen meewerken aan de implementatie en de uitvoering van het Justitieplan, zullen ze weerstand moeten bieden aan twee verleidingen.

De eerste verleiding is die van een misplaatst corporatisme, dat snel één of twee praktische bezwaren bedenkt tegen een modaliteit van de hervorming, om op die basis elke hervorming af te wijzen. In zijn onvolprezen boek *The Rhetoric of Reaction* toonde Albert Hirschmann reeds in 1991 aan hoe de focus op nevenverschijnselen een aloude en vaak ook efficiënte strategie is tegen elke vorm van hervorming. Aan ons om Hirschmanns navolgers geen bijkomende voorbeelden te bezorgen.

De tweede verleiding is zo mogelijk nog subtieler en dus ook aantrekkelijker. Ze bestaat erin formeel in te stemmen met de hervorming en dan rustig achterover te leunen. Geslaagde hervormingen hebben niet enkel behoefte aan een plan, maar ook aan uitvoering, aan kritische reflectie en aan daarop gebaseerde bijsturing. Precies op dat niveau kunnen en moeten de professionelen van het recht een onvervangbare rol spelen door aan te tonen dat de weg uit de impasse ook de weg uit het comfort is.

Frank Judo

Voorzitter Vlaamse Juristenvereniging
www.vjv.be